

ZUŠ ČIERNA NAD TISOU

**UČEBNÉ TEXTY
z HUDOBNEJ NÁUKY
pre 4. ročník.**

**Vypracovala: Mgr. Angelika Nagyová, DiS.art
2020**

1. NIEČO NA ÚVOD

Akcent- prízvuk. Označuje sa **šípkou** > nad alebo pod notou.

Predtaktie- neúplný takt na začiatku skladby alebo piesne.

Dynamika- zvuková sila skladby.

Ligatúra- zadržanie tónu, označuje sa oblúčikom, druhá nota sa nehrá, ale presne sa vydrží jej hodnota. Ligatúru používame, keď chceme predĺžiť trvanie tónu.

Staccato- krátko, označuje sa bodkou nad alebo pod notou.

Legato- viazane, označuje sa oblúčikom nad alebo pod noty rôznej výšky.

Bodka za notou- predlžuje hodnotu noty o polovicu jej trvania.

2. TÓN A JEHO VLASTNOSTI

Hudba je predovšetkým zvuk (hoci aj ticho do hudby patrí). Nie každý zvuk však patrí do hudby.

- *Ultrazvuk a Infrazvuk naším sluchom nepočujeme (ale počujú ho napríklad zvieratá, alebo sa dá zaznamenať prístrojmi)*
- **Hluk-** hrmot, šum, buchot, rachot sa zvyčajne v hudbe nepoužívajú
- **Tón-** je zvuk, ktorý sa používa v hudbe- je jej najmenšou časťou.

Vlastnosti tónu:

- **Výška-** tóny nízke a vysoké (hrubé a tenké neexistujú).
- **Dĺžka-** tóny dlhé a krátke
- **Sila-** tóny tiché a hlasné= slabé a silné.
- **Farba-** ak rovnako vysoký, dlhý aj silný tón (alebo melódiu) zahráme na rôznych nástrojoch znie inak. Môžeme teda povedať, že v hudbe sa farby volajú napríklad klavírová, husľová, gitarová, saxofónová....

Nota- je zápis tónu.

POLTÓN- najmenšia vzdialenosť dvoch susedných tónov. Medzi susednými tónmi nie je miesto na ďalší tón.

CELÝ TÓN- vzdialenosť dvoch poltónov. Medzi susednými tónmi je miesto na jeden ďalší tón. Na toto miesto sa môže posunúť tón, ktorý je nižšie a to tak, že sa posunie smerom nahor- zvýši sa, alebo naopak, tón, ktorý leží vyššie a to tak, že sa posunie nižšie- zníži sa. Iné tóny na toto miesto nie je možné presúvať- porušilo by sa ich stanovené poradie.

V rade tónov c-d-e-f-g-a-h-c' je poltón medzi e-f, h-c. Rad teda vyzerá **c-d-e^f-g-a-h^c'**

3. POSUVKY

- krížik. Zvyšuje tón o poltón. K názvu tónu pridávame koncovku – **is**.

b – béčko. Znižuje tón o poltón. K názvu tónu pridávame koncovku – **es**.

(Niekedý len **s**. Ees = Es, Aes = As, Hes = Be)

Odrážka- vracia tón na pôvodné miesto, ruší krížik a béčko.

4. INTERVALY A ICH ROZDELENIE

Interval je najmenšia výšková vzdialenosť medzi dvoma tónmi.

Základné intervaly sú:

čisté- príme, kvarta, kvinta, oktava (**1,4,5,8**)

a **veľké-** sekunda, tercia, sexta, septíma (**2,3,6,7**)

Z veľkých intervalov znížením vrchného tónu o poltón vznikajú intervaly **malé**.

5. STUPNICE

Stupnica je rad 8 tónov, ktoré stúpajú hore alebo klesajú dole.

Stupnica môže byť durová alebo molová.

Durová stupnica má poltóny medzi 3.- 4. a 7.- 8. tónom.

Molová stupnica má poltóny medzi 2.- 3. a 5.- 6. tónom.

Rozlišujeme 3 druhy molových stupníc:

1. Prirodzená molová stupnica- má poltóny medzi 2.-3. a 5.-6. stupňom.

2. Harmonická molová stupnica- má zvýšený 7. stupeň.

3. Melodická molová stupnica- smerom hore má zvýšený 6. a 7. stupeň a smerom dole znie ako prirodzená.

Poradie stupníc

Poradie durových stupníc s

C-dur 0 #
G-dur 1 #- fis
D-dur 2 #- fis, cis
A-dur 3 #- fis, cis, gis
E-dur 4 #- fis, cis, gis, dis
H-dur 5 # fis, cis, gis, dis, ais
FIS-dur 6 # fis, cis, gis, dis, ais, eis
CIS-dur 7 # fis, cis, gis, dis, ais, eis, his

Poradie molových stupníc s #-

a-mol 0 #
e-mol 1 # fis
h-mol 2 # fis, cis
fis-mol 3 # fis, cis, gis
cis-mol 4 # fis, cis, gis, dis
gis-mol 5 # fis, cis, gis, dis, ais
dis-mol 6 # fis, cis, gis, dis, ais, eis
ais-mol 7 # fis, cis, gis, dis, ais, eis, his

Poradie durových stupníc s bé

C-dur 0 b
F-dur 1b- bé
B-dur 2b- bé, es
ES-dur 3b- bé, es, as
AS-dur 4b- bé, es, as, des
DES-dur 5b- bé, es, as, des, ges
GES-dur 6b- bé, es, as, des, ges, ces
CES-dur 7b- bé, es, as, des, ges, ces, fes

Poradie molových stupníc s bé

a-mol 0 b
d-mol 1b- bé
g-mol 2b- bé, es
c-mol 3b- bé, es, as
f-mol 4b- bé, es, as, des
bé-mol 5b- bé, es, as, des, ges
es-mol 6b- bé, es, as, des, ges, ces
as-mol 7b- bé, es, as, des, ges, ces, fes

Poradie #- fis, cis, gis, dis, ais, eis, his

Poradie bé - bé, es, as, des, ges, ces, fes

6. KVINTAKORDY A ICH OBRATY

Kvintakord (T5) je trojzvuk, ktorý sa skladá z 1., 3. a 5. tónu stupnice. Má 2 obraty: **Sextakord (T⁶)** a **kvartsextakord (T⁶₄)**.

Kvintakord môže byť **durový, molový, zväčšený alebo zmenšený**.

1. Durový kvintakord- má veľkú terciu a čistú kvintu.

2. Molový kvintakord- má malú terciu a čistú kvintu.

3. Zväčšený kvintakord- tvoríme z durového kvintakordu zvýšením vrchného tónu (kvinty) o poltón.

4. Zmenšený kvintakord- tvoríme z molového kvintakordu znížením vrchného tónu (kvinty) o poltón.

7. HLAVNÉ HARMONICKÉ FUNKCIE

Harmónia- je náuka o akordoch, súzvukoch.

Akord- je súzvuk najmenej troch tónov.

Tonika- je kvintakord na 1. stupni stupnice.

Subdominanta- je kvintakord na 4. stupni stupnice.

Dominanta- je kvintakord na 5. stupni durovej alebo harmonickej molovej stupnice.

8. DYNAMIKA A DYNAMICKÉ ZNAMENKA

pp-pianissimo = veľmi slabo

p -piano = slabo

mf- mezzoforte = stredne silno

f - forte = silno

ff- fortissimo = veľmi silno

crescendo = zosilňovať

decrescendo = zoslabovať

9. TEMPO A TEMPOVÉ ZNAČKY

Tempo- rýchlosť, akou hráme skladbu alebo spievame pieseň.

Adagio- pomaly, zvolna

Largo- široko

Andante- krokom

Moderato- mierne

Allegretto- mierne rýchlo

Allegro- rýchlo

Presto- veľmi rýchlo

Vivo- živo

Accelerando- zrýchľovať

Ritardando- spomaľovať

10. ROZDELNIE HUDOBNÝCH NASTROJOV – ORCHESTER.

1. STRUNOVÉ:

Sláčikové: husle, viola, violončelo, kontrabas a historické nástroje

Brnkacie: lutna, gitara, mandolína, balalajka, bendžo, citera, harfa

Úderové: cimbal, klavír, pianíno

2. DYCHOVÉ

Drevené: flauta, pikola, klarinet, saxofón, hoboje, anglický roh, fagot

Plechové: lesný roh, trúbka, pozauna, tuba

Viachlasné: organ, harmónium, akordeón, ústna harmonika, gajdy

3. BICIE

1. idiofóny- samozvučné: zvony, zvonková hra, čelesta, tubafón, vibrafón, gong, jávske gongy, tam-tam, činely, triangel, xylofón, marimbafón, kastanety, claves, čínsky blok, marakas,

2. membranofóny- blanozvučné: tympany, veľký bubon, malý bubon, tamburína

4. ZVUKOMALEBNÉ- napr. veterník, rapkáč, dážď

5. ELEKTRICKÉ: elektronický organ, syntetizér, elektronický akordeón

Orchester je hudobné teleso, v ktorom sú jednotlivé nástrojové skupiny zastúpené väčším počtom hráčov. Väčší orchester riadi dirigent.

Symfonický orchester má približne 100 hráčov a ich počet sa líši podľa nástrojového obsadenia skladby. V symfonickom orchestri hrajú:

- 1. sláčikové nástroje** (prvé a druhé husle, viola, violončelo, kontrabas),
- 2. dychové drevené nástroje** (flauta, pikola, hoboje, anglický roh, klarinet, fagot) ,
- 3. dychové plechové nástroje** (trúbka, lesný roh, pozauna, tuba)
- 4. a bicie nástroje** (veľký a malý bubon, tympany, činely, triangel)

Podľa potreby partitúry môžu byť doplnené d ďalšie nástroje (klavír, harfa, xylofón).

DRUHY ORCHESTROV: symfonický, jazzový, tanečný, dychový, sláčikový.

11. ĽUDSKÉ HLASY, ZBORY.

Spevákcke hlasy delíme na ženské, mužské a detské. Ženské hlasy sú soprán, mezzosoprán , alt. Mužské hlasy sú tenor, barytón a bas. Detský hlas nie je príliš rozdielny u chlapcov a u dievčat. Až po vývine hlasiviek (mutácii) prechádza chlapčenský hlas postupne do mužského.

SOPRÁN	Vysoký ženský hlas
MEZZOSOPRÁN	Stredný ženský hlas
ALT	Nízky ženský hlas
TENOR	Vysoký mužský hlas
BARYTÓN	Stredný mužský hlas
BAS	Nízky mužský hlas

Zbory: mužský, ženský, zmiešaný a detský.

12. DEJINY HUDBY- štruktúra (poradie, trvanie) jednotlivých období.

PRAVEK- vznik hudby asi pred 30 000 rokmi

STAROVEK- asi 3 000 pred našim letopočtom.- 3. storočie náš letopočet

STREDOVEK- 4. - 14. storočie (Gregoriánsky chorál, Rytiersky spev)

RENEŠANCIA- 15. - 16. storočie

BAROK- 17. storočie

KLASICIZMUS- 18. storočie

ROMANTIZMUS- 19. storočie

HUDBA 20. storočia

13. HLAVNÍ PREDSTAVITELIA JEDNOTLIVÝCH OBDOBÍ

RENESANCIA- Orlando di **LASSO**

Giuseppe Pierluigi da **PALESTRINA**

BAROK- Johann Sebastian **BACH**

Georg Friedrich **HANDEL**

Antonio **VIVALDI**

KLASICIZMUS- Joseph **HAYDN**

Wolfgang **AMADEUS MOZART**

Ludwig van **BEETHOVEN**

ROMANTIZMUS- Fryderyk **CHOPIN**

Franz **SCHUBERT**

Robert **SCHUMANN**

Peter Il'jič **ČAJKOVSKIJ**